

La Chanson Bretonne au Front

(2e FASCICULE)

DIBAB

Barzonegou
ha Kanaouennou

Barzed an XIX^{et} kantved

Embannet netra-ken 'met evit ar zoudarded
hag ar vartoloded a Vreiz-Izel

MOULLET EN TI AR GWAZIOU
MONTROULEZ

—
1916

Aux Soldats et Marins de Basse-Bretagne

CHERS COMPATRIOTES,

La série des publications de *La Chanson Bretonne au Front* se continue par cette brochure. Nos *Sonion koz Brezonek* ont obtenu, près de vous, tout le succès que nous pouvions leur souhaiter. Encouragés par ce succès, nous croyons devoir poursuivre, dans la mesure de nos moyens, votre *éducation bretonne* si injustement oubliée par l'école. Après vous avoir fait connaître, à l'aide de quelques sélections, les charmes de notre poésie populaire, nous désirons vous initier maintenant aux subtilités de la poésie cultivée. Les extraits ici réunis des œuvres de quelques « bardes » du XIXe siècle n'offrent sans doute pas tous le même intérêt ; leurs genres et leur valeur sont assez divers. Nous pensons pourtant qu'ils vous donneront le désir de connaître davantage votre littérature nationale et aviveront en vous le goût de votre langue.

BRETONS !

Tout homme qui méprise la langue de son pays renie ses origines.

Tout homme qui renie ses origines, par orgueil ou par ignorance, insulte la mémoire de ses ancêtres, et avilit sa propre personnalité.

BRETONS !

Votre langue, l'un des plus nobles idiomes qu'ait créés l'humanité n'est point de celles que l'on doit mépriser.

Des siècles durant, elle fut l'unique véhicule de la pensée de vos ancêtres.

De ces ancêtres, vous *n'avez pas le droit* de rougir ;

Les trésors d'art dont votre pays est si riche, démontrent que vous n'êtes point des fils de barbares.

Il n'est pas, au surplus, une page de l'Histoire de France, qui ne soit en partie écrite avec le sang de vos pères.

Soyez-en fiers : Votre fierté nationale vous donnera conscience de votre valeur individuelle.

BRETONS !

Le culte de la langue ancestrale et la connaissance de l'Histoire nationale vont de pair chez un peuple conscient de ses destinées.

Si vous ne savez pas votre langue, apprenez-la ; étudiez-la, si vous la connaissez mal ; puis, parlez-la, écrivez-la, chantez-la en toutes circonstances, sans fausse honte. Connaissez aussi votre Histoire. En dehors de toutes les questions politiques et religieuses, intéressez-vous aux questions littéraires, artistiques, économiques et sociales, d'où peut dépendre la grandeur de votre pays.

...BRETONS ?

— *Parfaitement ! et toujours*, avec crânerie... A ceux qu'indisposerait cette franchise, vous tâcherez de prouver, et vous y arriverez sans peine, qu'être bon Breton, ce n'est pas encore une si mauvaise manière d'être bon Français.

F. GOURVIL.

Mouller ha skrivanier ganet en Montroulez en 1777, ha marvet en e ger c'hinidig en 1855. Aweunet dister awalc'h evel barz, Ledan a zo bet hed e vuhez eur mab deol da Vreiz-Izel. E stal voullerez, rue ar Pave (bremen Ru Carnot), a zo bet epad hanter kant vloaz eur gwir « oaled » brezonek ; alesse ec'h en em skignas war hon maeziou leorigou, « trajediennou » ha soniou diniver en hon yez, kaout a reer c'hoaz kalz anezo. miret a rum-da-rum en tiegezoù kouerriad. Ar bastel-man a zo tennet diwar e leor dorn-skrivet n° 4 p. 406.

Da Vreizis Veur

Deiz mad, a greis calon, habitantet Breiz Veur,
C'houi perre a garomp da henvel hor breudeur !
En hor goaziedou ar memez goad a red
Hac ive 'r memez yes a gozeomp brepred.
Rac-se-ta, etrezomp ra vezimp unvanet
P'eo er memes sourcen e zomp-ni bet ganet
Caromp da virviquen hor langach qer a Vreiz :
Eul levenez tener a zantomp en hor c'hreiz,
P'hon eus ar blijadur d'ellout brezonneca.
Ia, ar yes qer-se en hon toues a laka
Eur garantez guirion etrezomp ni, Breizis
Hac a bado bepret, daoust d'an droucranq esqis
Demeuz ar re a glasq distruji hor langach.
Mes carantez hor bro a ra hon avantach.

Bennoz Doue ra vo ma zoun ganet e Breiz !
Ar boneur-se a ra tridal va goad em c'hreiz.
Ah, perak va Doue ! n'oun-me qet yaouancoc'h
Gant peguement a hast e qerjen etrezoc'h !
Eno, eurus meurbet em bije bet clevet
Cozeal brezonec en joa vras va speret.
Mes pa n'ellan tizout d'ar c'hoant-se a zantan,
Deus a fong va c'halon hirio e requetan
Ma vezo unvanet peb amzer ha peb eur
Breizis an Arvoric ha Breizis a Vreiz-Veur.

— Roet copit d'an O. Jenkins(1), an 2 Maë 1842 da gas d'e Vro

(1) Tad an Ao. Jenkins, pastor protestant en Montroulez ; digaset en Mission en hou bro gant e genvroiz evit skigna o relijion en Breiz-Izel. Ledan a oa katolik rik ; met kaout a re an tu da n'em glevet gant an Ao. Jenkins war boent ar yez.

A. BRIZEUX

Ganet en Oriant an 12 a Wengolo 1803, Julien-Auguste-Pélage Brizeux a zo unan eus ar boetrianed vrudeta a voue en Franz er c'hantved diweza. Maget a voue en Arzanno (Kerne Izel), ha sonj an traouiennou glaz, ar steriou sklintin hag ar c'hoajeier amliv darempreded gantan en e yaouankiz, hag a ra kaerder ar vro-ze, e heulias dre holl elec'h ma tremenas goude kimiadi gant Breiz. Ar zonz-ze a bar war e holl oberou, hag ennan en deus kavet ar peb gwella deus e awen varzek. N'ankouezas morse ar brezoneg, disket gantan ez vogel. Koulskoude ordinal, e garmou (vers) en hon yez na redont ket tre ken skanv evel e re c'hallek.

Marvet eo Brizeux en Montpellier en 1858.

Mari

War don : *Kont a Jaffre.*

Pa zeuan ken trist dre ho kêr,
Na spountit ket, tud ar Vouster :
Me glask va c'hoant, n'oun ket eul laer.

Dre-man me heuliaz aliez,
Em iaouankiz, eur plac'hik kêz,
Evel eul labous e barez.

Pelec'h ema ar plac'hik kaer ?
Na spountit ket, tud ar Vouster,
Me glask va douz, n'oun ket eul laer.

Gant he c'hoef dijor d'an avel,
Hi oa egiz eun durzunel,
Pa 'n em zispleg he diou-askel.

Kollet é an durzunel gêr !
Na spountit ket, tud ar Vouster,
Me glask va c'hoant, n'oun ket eul laer.

Er vourc'h, goude ar gouspero,
An holl a lare, tro-var-dro :
« Hounnez eo flouren ar vro ! »

O iaouankiz flour ha re ver ! —
Na spountit ket, tud ar Vouster,
Me ouel ya douz, n'oun ket eul laer.

Triveder Kerne

Person Kemper a zo skolaer,
Hini Erc'hie-Vraz marrer
Hini Elliant falc'her.

Person Pont-En a zo kerer,
Hini Rosporden toker,
Hini Trevou boutouer.

Person Konk a zo pesketer,
Hini Beuzek louzouer,
Hini Melven mestr-preeger.

Person Korre a zo gwiader,
Hini Leuc'han kemener,
Hini Fouesnant fougeer.

Person Tourc'h a zo barazer,
Hini Kernevel karrer,
Hag hini Skaer gourenner.

Guillaume-René Kerambrun a zo ganet, eme Luzel, (*De l'authenticité des chants du Barzas-Breiz*, broch. in 8. Guyon. St-Brieuc. p. 31) en Prat (Bro-Dreger). (Breiziz p. 107 a lavar en Bear, en 1812), Studia 'reas ar Reiz, hag etre 1835 ha 1850, ec'h embannas meur a labour lennek en gazetennou ha « Revuiou » a Bariz hag a Vreiz. Pa c'hoanteas Pengwern, entanet gant brud ar *Barzas-Breiz*, dastum a verniou kanaouennou ar bobl vreizad, e kargas Kerambrun da zikour anezan en e labour. Heman ne oa ket gwell-binvidik ; ha 'vel ma vije paeet gant Pengwern deus ar gwerziou a zastume, pa na gawe ket awalac'h diouto, e tigoueze d'ezan sevel e-unan re nevez, ha rei anezo evel kanaouennou dastummet.

Luzel ar « pismiker », e-unan, a voue tapet gantan, hag a embannas en *Gwerziou Breiz-Izel*, p. 72, ar barzoneg a voullomp aman. Diskleria 'reas goude e vammen (op. cit. p. 22.)

Evidon-me, n'anavezan dioutan nemet ar pezh-ze. Awalc'h eo evidon d'ober anezan eur Mestr en e stumm. Na gredan ket e ve kavet en hon yez nag en neb yez all zoken kaeroc'h na gousesoc'h gwerzennou brezellek.

Kerambrun a varvas en 1852 (c. f. *Breiziz*. p. cit.)

Ar Bleizdi-Mor

Lemmomp hor c'hleveñiou,
War-lein ar menezioù.
'Wit mont d'ar brezelioù !

Arru e listri 'r bleizdi-mor
Da digas brezel en Arvor ;
Ar leodet o deus komeret.
Hag an iliz o deus dewet.

An eskop koz, 'n em skuill daero,
En deus renket leuskel e vro ;
Et ez e da glask eur vro-all.
Elec'h na deui ket an dud-fall,

Den na gred ken chòm en Arvor,
Gant an heuz ouz an dud-a-vor ;
Parko, tier, loened ha tud,
Holl in gwallet, braz ha munud.

Met ar roue, p'hen eus klewet,
E dent gant broüer 'n eus skrignet
Em laket é prest en e hent,
Gant e holl dud, e holl gerent.

Eun arme vraz 'zo bet savet,
Hag en Arvor 'z omp arruet ;
'Bars eur blenen, en bro-Arvor,
E meump bêl kât ar bleizdi-mor,

Epad tri de hon eus stourmet,
Epad tri de hon euz kannet ;
Epad ter noz, hep ehana,
N'hon deus grêt tra nemet laza :

Laza, ken a ruille 'r goad ru,
'Vel diou waz vras, eus an daou du ;
Laza, evel dorna kolo,
Kolo segal, pa ve daro.

Strakal 'rê hor zaoliou kleze,
'Vel taoliou 'n horz war an anne,
Ken a fraille pennou tud-vor,
Evel istren hanter-digor,

Keit ma pade an argaden
Ar brini 'nije uz d'hon fenn ;
Pa zo bet fin, en eur goagal,
Int bet diskennet d'ar festal !

Lemmomp hor c'hleveïou,
War-lein ar menezioù,
Wit mont d'ar brezelioù !

P. PROUX

Ar sedera, ar skanva, ar c'houeka eus hon barzed varo, eo, hep mar, Prosper Proux. Genel a reas heman en Poullaouen en 1812. Dont a reas da chomm da Werliskin goude maro e dad, wardro e 7 vloas. Ha dre e spered hag ijin, Proux a aparchant muioc'h ouz ar vro-man eged ouz e vro c'hinidik. Kalz a draou a zo bet lavaret diwar-benn e *Ganaouennou gret gant eur C'hernewod* ; ar pezh n'ouzer ket peurvuia, eo ma 'z int, evit eul loden vraz, troet diwar soniou gallek. Er proui a rin eun devez bennak ; ar pezh a laka ac'hanoimp da stoui dirak Proux n'eo ket eta kement e « gavadennou » evel an « dro » vrezonek a ouie rei d'ezo. Peurvuia e henvedigeziou a vez trec'h d'ar vammes estrena a behini e teu e dresou.

Marvet eo en Montroulez an 11 a Vaë 1873

Killok ar Barroz

Jannedik, Jannton ha Jannet
Ter blac'hik mignon ha seder
Gant an dimezi zo troet
Da lavaraz meur a gomer.
Pa garin me mo eun ané
Rak me zo killok er ger-ma,
Mez choaz a renkan entreze
Gant se on nec'het ar muia,
Ha perag n'allan kemeret
Jannedik, Jannton ha Jannet ! bis

Jannedik zo ken skan he zroad !
Ken ru, ken flour he zam begik !
Jannet zo ken lemm he lagat !
Ken tentus he diou muzellik !
Mez Jannton zo ken brao korvet
He mouez ken karget a zouder
Ken a drid va oll goazied
Pa 'n em gavan en he c'hever ;
Ha perag n'allan kemeret
Jannedik, Jannton ha Jannet ! bis

Red e zeo d'in krak dimezi
Ha Jannet a vo ma fried.
Mar c'hoanta Doue anezi
Jannedik a vo an eilved,
Mar 'n em gavan intaon goude
Abenn eun toullad bloaveziou
Jannton a gemerin neuze
Evit bihannat ma foanniou.
Vel-se, ma feiz, me mo paket
Jannedik, Jannton ha Jannet ! bis

Kimiad eur Zoudard iaouank

War don : *Al labourer.*

1

Ma c'haloun a zo fraillet dre nerz ma enkreizou,
Ma daoulagad entanet n'ho deuz mui a zaelou
Deud eo zlouaz ! an devez ma renkan dilezel
Lec'h kaer ma bugaleach, ma bro gaer Breiz-Izell !

2

Keno d'id, ma zi bihan, kuzet barz an draonien,
Tachen c'hlaez var behini, bugel, e c'hoarien ;
Gwez ivin ker bodennek, en disheol a bere,
E pad tomder an hanvou, a gouskenn da greiz-de.

3

Keno ! keno ! mamm ha tad, breman n'esperit mui
E chomfe ho mab kared da harpa ho kosni,
Evid gounid d'hoc'h bara, vel m'hoc'h euz great d'ezhan,
Al Lezen zo didruez, ho kuitaat a renkan.

4

Nag a wech, ma mamm dener, e renkfet-hu lenva,
Pa zeul ma c'hi ankenied e dro d'oc'h da ruza ;
Pa welfot, war an oalet, ma skabellit c'houllo
Hag ar c'hefnid o steul war ma fenn-baz dero ?

5

Keno ! bered ar barrez, douarou binniget,
Pere a guz ma c'herent gand ar Zalver galvet ;
Da ouel an Anaoun klemmuz, n'in mui war ho peziou
Da skuilla dour binniget mesked gant ma daelou.

6

Keno ! ma muia karet, ma dousik koant Mari,
Eur blaneden diegar a zeu d'hon glac'hari ;
Euruzdet ha levezet skeduz zo tremenet
Vel en oabl ar goumoulen gand an avel kaset.

7

Na welin mui da lagad ker lemm ha ker laouen
O virvi gant plijadur, en ti pa erruen,
Da zournik gwenn ker mibin o trei ar c'har en dro,
Da vouez flour mui na glevin o kana va gwerzo.

8

Pa oamp er c'hatekismou, hon daou c'hoaz bugale,
Hor c'halounou diskiant, e kuz a n'em gleve,
Dirag Gwerchez ar c'hroaz-hend, nag a wech e touejomp
Na erruje birviken disparti etrezomp.

9

Iaouank ha dibreder, siouaz ! ne vouiemp ket
Nag a bet c'houerventez er vuez zo hadet ;
Evid-omp ne oa, neuze, Lezennoù na Roue,
N'anveomp med eul lezen, hini ar garante.

10

Keno, ma nez-amezek, Iannik ma gwir vignoun,
Kamarad ma c'hoariou, ma breur dre ar galoun,
Piou a gemero breman lod ebarz ma foanio ?
Piou a gomzo ganin-me deuz ar gear hag ar vro ?

11

Hep-z-oun te ielo breman d'ar parrezioù tosta,
Da bigosad al leurioù barz el lazou-dorna ;
Hep-z-oun te iel da c'hounid maoud ar c'hourennadek,
Da chasa war rubanoù ebarz er varadek.

12

Keno, ma c'hazek velen, skanv evel eun heiez,
Mistr evel eul logoden, jentil vel eun oanez ;
N'ez santin ken, dindan-oun, gant an hast, o tripal,
Ma daouarn mui ne stagind ar zaelen war da dal.

13

eno ! ma c'hi kaez, Mindu, ma leal kamarad,
N'efomp ken, dre ar c'hlizen, da glask roudou ar c'had ;
Ne glevin ken, er menez, da chilpaden skiltruz,
War ma dourn mui ne zantin da deod karantezuz.

14

Abenn eun nebeud amzer, kalz a vignouned ien,
Barz er zoudard divroet, hep mar, ne sonjfont ken,
Mes da galoun-te, Mindu, n'eo ket ken ankœzuz ;
Pell e ri c'hoaz va c'hanvou, gand da iezou klemmuz.

15

Keno 'ta plijaduriou, leuriou-nevez, prejou,
Nezadegou, nozvezou, foariou ha pardonioù,
Ebatou ker birvidik, biniou zard ha sklentin,
Na drido mui ma c'haloun gand da zoniou lirzin.

16

Keno kemend a garan, keno da virviken !
Pell ouc'h a Vreiz me varvq, trec'het gant an anken,
Vel eur blanten gizidik, evid ar vro krouet,
A renk goenvi ha mervel, kerkent m'eo divroet.

Eostik Koat an Noz a oa ano-barz Iann-Mari ar Iann, ganet, eme Breizis (p. 48) en Plounerin, war dro 1828. N'ouzer ket nemeur a dra war e vuhez. Mestr skol a oa en Gwengamp en 1867, hag en Pontreo en 1869. E varzonegou a zo bet peurliesia embannet er *Revue de Bretagne et de Vendée*, ha n'int bet morse gronnet en eul leor. E vrezoneg a oa reiz ha glan, ha n'ouzon dare petra c'helle lakat Proux da skriva divar e benn : « Je sens sous cette peau celtique la carcasse française » (*Prosper Proux* etc .. Keraez-1913, p 73). Ar pezh a c'hellfed rebech d'ezan eo dienez e faltazi ; e varzoniez a zo chommet marteze eun tamm re « thuriféraire » evit ma gavfet enui kalz a draou « nevez »

Eostik koat an noz varvas en Pariz, reuzeudik awalc'h, en 1876.

KIMIAD AR BARZ

Kared em euz ma Breiz-Izel.
He Iann, he brug hag he rec'hel.
Kared em euz he menezioù,
He gwazioù kamm, he zraounien-
[nou.

Kared em euz he henchou treuz,
He roziou bleun, he zourioù kleuz,
Kared em euz enn-hi beva,
Pa oann euruz, ge o kana.

Karet em euz krozmol ar mor
D'ann abardaez war doull ma dor,
Kared em euz mouez ar ranet
Enn noz o kana holl kevret.

Karet em euz trouz ann avel,
O Iouc'hal skiltr er gwez huel,
Kared em euz mouez ar gaouen
Oc'h huanada enn derven.

Kared em euz bleunioù al Iann
Kurunen Breiz a viskoaz glan,
Kared em euz mond d'ar c'hoajou
Da rei d'ann ekleo ma zoniou.

Kared em euz treaz aour ann aod,
He c'hregin gwenn, kant tra
[dibaod ;
Kared em euz ma bragou braz,
Ma bleo hirr, ivez ma fenn-baz.

Kared em euz ma zoen blouz
Ha kousked dindan-hi didrouz,
Kared em euz kana, enn noz,
Enn henchou doun ANN ANI GOZ

Kared em euz ivez Mari
Vid he goulenn da zemezi,
Kared em euz, er pardounioù,
Tridal euz soun ar biniou.

Kared em euz pedi Doue,
E kreiz ar verred war eur be,
War bez Mari, war bez ma far,
Pebez kanvou, pebez glac'har !...

Kared em euz mond d'ar Relek
Da ober ma gwestlou feizek,
Kared em euz Zantez-Anna
Enn he zi skuiz braz o ouela.

Karet em euz mond da Vulad
Gant ma bas wenn, ma botou koad,
Kared em euz dreist pep tra-holl
Pedi enn iliz Remengol.

Kared em euz, e Gwir-Zikour,
Enebi stard ann enebour,
Karet em euz e Zant-Kare
Pedi ann litroun a Drue.

Kared em euz zent koz ma bro
Ha deski d'ann dud o hano,
Kared em euz, e kreiz ma foan
Gervel ann Aotrou Zand Ervoan.

Hag abaoe ma-z-eo kouezet
Euz ma dourn Telen ar Varzed
Me na garann tra ken e Breiz
Med he burzudou hag he feiz.

Kenavo breman d'an douar,
Enn-hann n'en deuznemet glac'har ;
Kenavo d'am bro Breiz-Izel,
Allaz ! allaz ! ret eo mervel !

Kenavo da Varzed ma bro,
War ma lerc'h hi c'hoaz a gano ;
Kanid dalc'h-mad, kanid huel
Mil meuleudi da Vreiz-Izel.

Ma hellfenn, a weled ma bez
Zevel d'ezhi eur werz nevez,
Ni he c'hanfe, ma far ha me,
Unanet laouen adarre !...

Eur vuhez holl-westlet da Vreiz eo hini Fanch-Mari Luzel. Heman en deus sunet karantez e vro gant al laez breizad rik a zenas en maner Keramborn, Plouaret, en kalon Bro-Dreger, lec'h m'eo ganet en 1821. Setu aze eun den a c'helliche beza ankounac'het aes awalc'h e Vreiz paour, en kompagnunez ar boetrianed a zaremprede en Paris, pa oa studier. Brud e vignonned Th. Gautier, Ger. de Nerval, Baudelaire, Sainte-Beuve, ha kalz a re all, a c'helliche beza haded en e galon c'hoantegeziou lorc'hus. Nann. E ene a chomas glan evel hini eur bugel, hag e kreiz trouz ar gêr vraz, e galon a hirvoude warlec'h e vaeziou ginidik ; ha setu hen, prestik goude e studion, o tilezel ar « salonioù » evit darempred... ar baotred saout, ar maeserezed, ar glaskerien vara. Pegen talvoudus eo bet an eskemm-ze d'eomp ! Diwarnan e teuas al labourioù gwiziek niverus lec'h ma kendalc'ho ar wir Vreiz da skedi, mar tigouezfe d'ezi dont da vervel. Luzel 'zo bet da beb eil tro, kelenner en Orian, gazetenner en Montroulez, mirour an dielloù en Kemper. Evel barz, dindan levezon e ziskadurez gall, hag hini poetrianed alman evel Goethe ha Heine, e tigas kalz a nevezenti en barzoniez hon yez. Mervel a reas en Kemper en 1895.

BREIZ-IZELL

— Lâr d'in, anaout a rez ar vro
Lec'h, war ar garrek, sao dêro ;
Lec'h 'kân ar barz war dreuz e zor.
Ha war an aod e trouz ar mor ?

— Ia, ar vro-ze eo Breiz-Izell ;
War ar bed pa daolan eur zell,
En neb lec'h na welan hini,
A c'houlenn ken braz meuleudi,

— Lâr d'in anaout a rez ar vro
Lec'h ma kaver c'hoaz war eun dro
Komz Doue hag ar feiz o ren,
Ha reiz hag eun komz an den ?

— Ia, ar vro-ze eo Breiz-Izell.
Me a garfe, 'vel ar sparfel,
Kaout diou-askel evit monet
Trezeg ar vamm 'deuz ma ganet

— Lâr d'in, anaout a rez ar vro
Lec'h na gren den rag ar maro ;
Ma vewer en doujanz Doue,
Ha doujanz lezen ar roue ?

— Ia, ar vro-ze eo Breiz-Izell ;
Evid-oun beza diouthi pell,
D'al lec'h m'eo chôumet ma c'halon
Ma spered 'nij 'vel eur gudon.

— Lâr d'in, anaout a rez ar vro
Lec'h, evel bleun barz ar parko,
Ma weler ar merc'hed iaouank
Er pardonioù, zeder ha koant ?

— Ia, ar vro-ze eo Breiz-Izell.
Kudon a nij a denn-askel
Warzu ma bro, lavar, koulmik,
Deiz-mad da Vêna, ma dousik.

— Lâr d'in, anaout a rez ar vro,
A gar he gizioù koz ato,
Ma peder c'hoaz en ilizou,
Hag er vered, war ar beziou ?

— Ia, ar vro-ze eo Breiz-Izell.
Kouabren kaset gant an awel,
Eun tamm d'an douar diskennet,
Ha bete ma bro ma douget.

— Lâr d'in, anaout a rez ar vro,
Ma kaner gwerzioù ha zonio,
En tal ar fornigell, bep-noz,
En koun oberioù ar re goz ?

— Ia, ar vro-ze eo Breiz-Izell,
Lec'h ma fell d'in mont da verwel,
Ha bezan eun deiz douaret
Gant ma broiz en o bered.

An hini a zavaz ar zon
'Zo eur zoudard, trist e galon,
Hag a varwo gant keun d'e vro
Med prest da Vreiz e ve distro.

Merwel 'zo red

Eun deiz merwel a vezo red,
Tremenn, kimiadin euz ar bed;
Ia, holl e varwomp, a dra zur,
Paour, pinvidik, ha foll ha fur.

Perag krena, perag gouela,
O sonjal en deiz diweza,
O kuitad eur bed 'wit eun all,
'Wit unan mad unan 'zo fall ?

Ama 'ra re dom pe re ien,
Peb seurt drouk 'ra brezel d'anden,
Ar c'horf 'zo brewet gant klenved,
Atao c'huanad ar spered.

Hag an dud a zo penruvian
En em debri, en em waskan
Gwasoc'h 'wit ar bleizdi er c'hoad:
Nan ! ar bed-ma n'hen dê ket mad !

Nan, nan n'en euz med ar re-fall
A dle krenan o vont 'n eun all,
Ha 'witê heb ken an Maro
A vezq spontuz ha garo.

Na ouelet ket, na spontet ket,
'Wit ar Falc'her koz da donet ;
Tud vad, gortoet-han heb doan,
Hennes a iac'hao ho poan !

KEREZ SANT PER

D'ar c'houlz m'oa hon Zalwer c'hoas nebeud anvezet,
Ma c'hee dre ann hentchou war droad, en peb amzer,
En eur ober ar vad, gant he Abostoled,
Eun deiz en em gave tost da eur ger dister,

Bezan oa tro kreiz-de : ann heol 'oa lugernuz,
Ha neb-lec'h eun disheol. neb-lec'h eul lômik dour !
Ma welaz ann Aotro, ar Mestr holl-gallouduz,
Eun ouarn marc'h er poultr, koz, ha toret, ha flour.

Ma lavaraz da Ber : — « Sav din ann ouarn-ze ! » —
Per na rez van a-bed, mui ewit eur bouzar :
He speret 'oa troët gant traou-all d'ar c'houlz-ze,
Ha na deurveje ket 'n em blega d'ann douar.

Petra hunvree Per ? — Rouantelez ar bed !
Ia, ann Abostol braz a glaske hen he benn
Ar gwella renadur : — hunvreoù kaer meurbed !
Komz euz eun ouarn marc'h, disterra kavadenn !

Eur gurunenn a-vad !.... Neuze c'hoaz marteze....
Med 'wit eun ouarn-marc'h, n' dalvee ket ar boan. —
Ma tremenaz eta, pa glewas ar gomz-ze,
Heb sellet euz eun dra ken dister ha ken moan.

Ann Aotro, war he lerc'h, a deurveaz plegan,
'Wit dastum ann ouarn, heb lavaret netra....
Neuze, pa digwezjont da vont er ger vihan,
E voerzaz a-nezhan, bars ar c'hoël genta.

Tri diner hen goerzaz. — O tremenn ar marc'had,
E welas kerez kaer ; ma oant ken flour eno,
Ken ru, ma lakaent zeder ann daoulagad ;
Euz ho gwelet, heb ken, 'teue 'n dour er geno !

An Aotro a brenaz kerez wit tri diner,
Ha, heb laret netra, en hi vanch ho lakaz. —
Bars eun nebeud goude, setuint maes ar ger,
Hag en hent adare, pell d'ez-he d'ober c'hoaz.

Ann heol 'oa tom bepred, neb-lec'h eur voudenn-flour,
Ken nebeud eur boud-glaz, — med poultr, ha poultr bepred !
Ker hen dije roët Per 'wit eul lomik dour :
Ma oant holl poaniet braz gant tomder ha zec'het.

Ann Aotro iee a-raog. — Heb ober van, loskaz
Eur gerezenn d'an traon. Per lammaz war ar frouez
Kerkent, ebars ar poultr, ha buhan he lonkaz,
Ha ma lavare c'hoaz : — « Gwella tra eo kerez ! » —

Bars eur pennad goude, 'kouez eur gerezenn-all :
Setu Per da blega 'wit hi dizout are. —
Eun-all ! eun-all ! eun-all ! ha re-vad, ha re-fall...
P'hen doe pleget kant gwech, ann Aotro lavare : —

« N'out ket skuiz c'hoaz, Per baour ? Ma karjez bout pleget
» Eur wech, bars ar c'houlz-vad, 'wit ann dra boud dister,
» 'Wit kalz disterroc'h c'hoaz n'as bije ket renket
» 'Vel-se plega kant gwech, ha ken braz poan kemer ! » —

Setu eur gentel-vad aze 'wit peb-hini. —
War ar maes 'vel en ker. tudo a beb-seurt stad,
Re binvidik, re baour, iaouankiz ha kozni,
M'ho ped, he zelaouet, 'wit an holl ez e mad ! —

RANNOU

Ar werz-man zo bet roet d'comp gant an Ao. Y.-M. Le Gall, deus Plistin ; kanet eo bet d'ezhan, emezan, eun neubeud bloaveziou 'zo gant eur voereb koz ; houman a lavare e oa bet grêt ar werz-ze gant Rannou tri devez araok ma oa bet 'n em grouget (sic). Rannou, a zo anavezet evel *Barz Roc'h Allaz*, ha lezet en deuz meur a varzoneg a gaver en kazetennou eus ar vro, etre 1860 ha 1870. Klevet a meus e oa skolaer, hag ive « den a aferou » en Lomikel. Hogen na meus ket gallet gouzout ervad pe da vare eo ganet na marvet.

(Lezet a meus ar werz heb chench eul lizeren evel m'eo bet skrivet gant an Ao. Le Gall.)

I

Avel mis du deus er c'hoajo
Ha neus skubet an deillajo
Neus mul a vleün er prajeier
Hag an eol ha zo heb tomder

II

An erc'h ha c'holo ar meziou
Vel se ar lapousedigo
Allas breman ne ganon mul
Na reont nemet hirvoudi

III

Evel peorien heb ti na foz
O gueler dre ma tosta an noz
O c'hournijal en eur grenan
En dro d'ar locho gwasketan

IV

Nemet dre boan na gavont ken
Logeis hag eun tamic greunen
Ar gouan ha zo evite
Dewejo hir a baourente

E maner kaer Kormorus, tost da Gastel-Paol a c'hanas Gabriel Milin en miz Gwengolo 1822. Eul loden vraz deus e vuhez e tremenas en Brest evel kommiz er vorèrez. War e gozni ez eaz da chom en Enez-Vaz lec'h e teuas da veza maer. Mervel a reaz eno en miz Du 1895.

Eur barz eus ar re wella a gollas Breiz en eur goll Milin. Yez Leon, ken pounner ordinal, a nije skanv diwar e delen. E werzennou a zo sonus, leun ha distag, skrivet en eur brezoneg eus ar c'henta.

E *Veuleudi Breiz ha Breizis* (Ar Vro, Keraez, 1909), a chommo unan eus tensoriou kaera hon barzoniez vroadel.

Koulm ar Barz

— O koulmik koant, lavar d'in
[buan,
Euz a be vro e nijez-te ?
Red eo ma teufez euz ann ee,
Rak evel-d-oud ne deuz unan.

Strinka c'houez vad a rez enn dro,
Dre ma tigor da ziou askel ;
Plou oud-te'ta, ma n'oud eunn el ?
Ha dont da choum a rez d'hor bro ?

— Ia, dont a rann brema da Vreiz,
Etrezek eur Barz ne hanvinn ;
Gant Doue euz bet kemennet d'in
Karet anezhan noz ha deiz.

Digant Doue en deuz va frenet
Evit eur zon ar re gaera ;
Desket em beuz gant-han kana
Ar zon gaer-ze a zesk karet.

Gant-han me zo euruz meurbed,
Mont brema kuit me ne garfenn ;
Klevet bemdez kan e delenn
Zo va brasa dudi er bed.

Koulm ar Barz, me zo e gannad,
Me eo a ra e gevidiou ;
Dioc'h va bruched e lizeriou
Ia da galoun pep mignon mad.

Pa skriv anezho me a wel,
Diwar e skoaz, petra lavar ;
E gomzou ! Doue ha me o goar ;
Anez karet, rankfe mervel.

Pa labour, pa lenn ha pa gan,
Me vez atao enn e gichen ;
Ha pa welann en deuz anken,
Me bok d'ezhan endra c'hellann.

Gant va askel diwar e dal
Me skub neuze peb poan spered,
Hag e galoun, bete'r weled,
Ouz-in dioc'h-tu a rank tridall.

Me n'am beuz morse naoun e-bed,
Enn e zourn me a zebr bara,
Hag enn e werenn da eva
E kavann dour, p'am beuz sec'hed.

Pa vez debret gan-en va fred,
Me a c'hournij enn-dro d'e benn ;
Ha gant va diouaskellik wenn
Me a c'holo va barz karet.

Pa gousk, me nij war e delenn
Hag hi ha me, gant karantez,
A gan d'ezhan toniou nevez
Ken a skuizomp war e varlenn.

Setu eno, laouenanik,
Evit petra ounn digaset ;
Ober vad da veza karet
A zo noz-deiz labour koulmik.

Euruz ar Barz en deuz kavet
Eur vignounez evel hou-ma !
Da gement barz a zo o ouela,
Aotrou Doue, eur goulm digaset !

Soudard Kastel-Paol

I

E Breiz-Izel me zo bet ganet
Kastel-Paol eo va c'henta bro
Ar vro wella eo a ve kavet,
Va zour ar c'haera tro-war-dro ;
Dre-ze ho c'harenn
Ha p'ho gwelen
Bemdez c'houlou Doue e lavarenn
Me gar va c'bleuz alaouret
Va zour dantelezet bis

II

Pa glevjounn voa red mont d'ar brezell
Dilezel va muia-karet
Va zad, va mamm, va bro Breiz-Izel
Bale ha heul ar soudardet,

E lavarjounn krenn :
Ne d'inn biken,
Ne d'ann ket, ne d'ann ket, ne d'inn biken :
Gwell eo va c'hleuz alaouret
Va zour dantelezet.

III

Ha pa vije bet eat drouk enn oun,
Red voe senti, mont euz ar gear ;
Hag int o welet va rann-galoun,
Ann dud fall rea ar skouarn vouzar,
A lavare d'in
En eur c'hoarzin :
Yvonik, ha te glev ann daboulin ?
Dilez da gleuz alaouret
Da dour dantelezet.

IV

Kaset da soudard a enep d'in,
Bemdez a-zindan ann armou,
Gant ho gallek me droe va c'hein
Pa lavarent : « a-gleiz, a-zeou ! »
Ha dre ma troenn
Vel ma c'hellenn
Enn eur zellet tro-war-dro e klaskenn :
Gwelet va c'hleuz alaouret
Va zour dantelezet,

V

Ann dinell d'in ne rea vad e-ebed.
Treutoc'h-treuta teuen bemdez ;
Enn hent war lerc'h choumenn mantret,
E pep korn tro, evel eur spes ;

Eno e ouelenn
E lavarenn :
Piou en divije kredet e varvjenn :
Pel dioc'h va c'hleuz alaouret,
Va zour dantelezet ?

VI

D'ar paotr-ma n'euz netra da ober,
Nemet her c'has dioc'h tu d'he vro ;
D'ar vered 'z al ma ne da d'ar ger,
Me 'r medesin, rak great he dro.
Hen e lavare
Pa glevann-me :
— « Del da zac'h, mignoun, ke skanv da vale :
« Warzu da gleuz alaouret
« Da dour dantelezet. »

VII

Kenavo, soudarded ar brezell !
Fuzuilh, taboulin. kenavo !
Me voe hep dale e Breiz-Izel,
Ha kaera deiz, deiz ann distro !
Oh ! me a c'hoarze
Hag a gane,
A dride, a ouele hac a lamme :
O welet va bro garet
Va zour dantelezet bis

(Troet diwar eur zon gallek, grêt a gav d'in gant eun itron a Germoysan wardro 1830. An ton, ken anavezet, n'eo ket breizad, mes flamank, war henvet).

N. QUELLIEN

En « kër » ar Roc'h-Derrien a c'hanas, en 1848, Narcisse Quellien, an deuz skrivet Renan diwar e benn e oa « le seul homme de notre temps chez lequel j'aie trouvé la faculté de créer des mythes... » (*Souvenirs d'enfance et de jeunesse*, édit. Nelson, p. 122).

Pebez spered estlammus en gwirionez ! Kar tost d'eur « Marseillais » a renkje beza bet. mar na vije bet gwir Dregeriad, ha dreist holl, gwir Roc'hard, an den a zeuas da gredi ken start er « mythe » krouet en e spered e-unan. Marvaill e *Berrin*, roet gantan evel eur geveiles (compagne) breizades da Jeanne d'Arc, en deus graet trouz en e amzer.

Eur barz flour a oa eus Quellien ; eur stumm barzoniez d'ezan e-unan en deuz ; e imajou a zeblant finwal adrek eur vrumenn skanv, hag e delen a ro peurvuia toniou krenus, moan, ha koant war eun dro, toniou war var, er stumm « minor », a zeufe da skei er skouarn diouz ar pellder, digaset gwech-ha-gwech adreuz ar maeziou sioul gant eun aezen morgousket.

An den-ze, plunjet hed e vuhez en eun hunvre dizivez, a dlee mervel en eur feson gwall-rust. En 1902, en eur vale dre ruiou Paris, lec'h e oa impliet en eur « Ministère », e voue diskaret gant eur wetur-dre-dan, ha lazet war an taol...

Noz an Nedelek

Sonet an oferen anter-noz ;
Ar gristenien ét d'ar baroz,
Nemet Iann Kouer zo 'barz an ti
Hag al loened er marchosi.

En oaled ar c'hev a c'hlaoue,
Ha Iannik Kouer a vorgouske,
Maro an tan ebarz e gorn,
Alc'houe ar c'hraougantan 'ne zorn.

An Nedelek paz é kanet,
A zo breman tro al loened
Da darempred Mabik Jezuz,
Ar gristenien p'int ét da guz.

Pa tremened loened ar vro,
Da vont ganté d'an oviso
Zaout Iannik Kouer o deuz galwet:
Siouaz ! dor ar c'hraou zo serret.

Hag int da hirvoudi 'n o iez
Ha da vlejal, al loened kez !
A-greiz e hun ê savet Kouer
O kredi warnan oa al lâr.

Da nozvez ar Mabik Jezuz
Gwelet ar c'hraou oa burzuduz
Sklerijennet 'vel eun oter,
Hag an ijen o prezek ker :

— Nemed an den hag an tousek
A chom kousket d'an Nedelek.
An ti d'an noz-ze zo prennet
Gant an Anko vo digoret.

Klewet: daoust d'ar penn-tiegez !
E dreid 'penn arog c'hai emêz,
Dindan daou-ugent de vo red
Dougen ar penn-ti d'ar vered. —

Ha daou-ugent devez goude,
Gouel ar Chandilour oa neuze,
D'an oferen-bred êt an Loll,
Nemet Iann, poir-ar-gêr beb tol.

Eun droïg a rê 'n e bark braz,
Kloc'h ar *Sanctus* pa daoudolaz :
Hag hen da redek oza mern
D'e dud o tond deuz an ofern.

Med ouz e welet, 'n eur park all,
Eur c'hoele zo krog da vlejal ;
Ar c'hoele war e lerc'h. Iann Kouer
Oa stok e daou droad ouz ar gêr,

P'oe treuzet e gein gant 'tol korn,
Alc'houe ar c'hraou gantan 'n e
[zorn.

Hag en o c'hraou, eme ar vrud,
A vouse'hoarze al loened mud.

An amzer da dont

Me na rann van hag hen vo braz,
Na rann van hag hen vo bihan,
War ann dol ouz ar bara poaz
Bihan pe vraz me na rann van.

Da guz-heol pe da darz-ann-de,
Ann awel iud adren d'am zi,
Gant peb amzer, e peb mare,
Laouen me na vinn gwelet mui.

Ma klevann komz kichen ma dor,
Komz pe c'hoarzin pe gizio all,
Nemet pa ganer me 'digor
En evor 'm euz kanet gwechall.

Gwechall barz eur rouantelez
Den joausoc'h n'ho pize kat ;
Bremen eo mud ma c'halon gez
'Vel ronsed skuiz d'ho skourjetat.

Hogen n'on ket c'hoas tost d'ar ger,
Ha deut eo ann noz tro-war-dro ;
Ar ger rai 'vid-on ar c'hleulier
N'e ket toullet c'hoas 'barz ma bro.

Hag ar steredenno kuzet
Enn oabl ken du hag ann ifern,
Evel ar golo ve mouget
Goude bet laret ann ofern.

Allez a gan em ine
Ekleo an amzer dremenet,
Hag evel ar c'hlaz 'son goude,
Siouaz ! ann amzer da donet.

Wecho fell gan-in eunn huvre
'N euz ma heuliet bete Bro-C'ball :
Enn huvre-ze ma kredfenn-me,
Ha mar padfe beteg 'r bed all !

Ar vue pe ve hir pe berr,
Du-hont afenn hep sonj ebed ;
'Vel eur pesketer dre eur ster
Hep gouzout a war draou bepred.

Gant ma vo *hi* ouz ma gortoz
Ioul ma Doue ra vezo gret !
Ben vinn gant-hi er baradoz,
Pell vo ma spered 'm bo kollet.

AN ABAD QUÉRÉ

O veza n'am beuz ket amzer d'ober eun enklask war vuhez an aozer-man, n'hellan ket lavaret nemeur a dra diwar e benn. Tennet am beus an diou zon-man, diouz eul leor anvet : *Kanaouennou Kerne* embannet en Brest en ti Kai-gre, en 1900, heb ano aozer. En eur gomz euz al leor-ze Jaffrennou (*Pr. Proux*, noten diweza), a lavar ez eo « lakeet war gont an abad Quéré, bet person ar C'hastellin (sic) lec'h eo marvet en 1898 » hag embannet dre aket an Aotrou abad Jézégou. Jaffrennou a lavar kaout el leor-ze diou zon graet gant Proux : *Alanik al Louarn*, p. 106, hag *Ar Penmoc'h*, p. 111 ; goude beza e lennet piz, en dije kavet unan all : *Tadik koz ar Brabanser* p. 40, tapet diwar dra an hevelep hini. Estr eged ar re-ze, e zo en *Kanaouennou Kerne*, kalz a beziou all soniou ha lavariou pobl, kutuillet duman-duhont, ha kempennet tam-pe-damm, pe troet diwar ar galleg.

AN DAOU VAOUT

Maout ar Gô ha maout ar Gall

En em dourtas en deiz all.

Hag e lavare ar Gô :

« Sell va maout penaos e sko ! »

Hag ar Gall e lavare :

« Sell penaos va hini me ! »

« Maout, dalc'h mad, eme ar Gall,

Maout ar Gô a ia da fall. »

« Maout, dalc'h mad, eme ar Gô,

Maout ar Gall d'id en em ro. »

Hag an eil ouz egile

An daou zot en em ganne.

« Va maout, a lavar ar Gall,

A laka da vaout dall. »

« Va maout, a lavar ar Gô,

Da vaout d'id-te a dougno. »

Hag an daou loanik kornek

A laka ar goad da redek.

« Alo ! maout, eme ar Gall,

Darc'ho d'in eun taolik all. »

« Va maout, a lavare ar Gô,

D'in eun taolik all darc'ho. »

Hag an daou geas penn-oc'h-penn

A daoliou korn en em zispenn.

Dao ! pilet eo maout ar Gall :

« Sao, adarre, kos tra fall. »

Dao ! diskaret maout ar Gô :

« Sao, pe me da doulgofo. »

Hag an daou baour, adarre,

En em bistig a neve.

D'ar fin oll, maout ar Gallik
A guez d'an traon. maro-mik.
Ar Gall dilammet a fo
A dorr gouzoug maout ar Gô
Ha setu 'r brezellourien
O daou var an douar ien !

« Brema, avad, eme ar Gô,
Eur c'hoari all a vezo. »
« Sar da veg, eme ar Gall,
Pe me raï d'id kement all. »
Hag etrezo o daou raktal
An taoliou dorn da nijal.

« Pak hema, 'lavar ar Gô : [go ? »
Daoust ha c'hoas maout te grou-
« Pak hema 'lar ar Gall,
Gwel ha me c'hoari da fall. »
Hag evel var eun anne
Va daou zen a bigosse.

« Dal a zaou, eme ar Gô,
Va maout d'id ker a gousto ! »
« Dal a zaou eme ar Gall,
Paea 'rin va dle d'eun all. »
Hag evel gant morzoliou
En em vlounsont a daoliou.

Dao ! torret daou zant d'ar Gô,
Ar goad a red tro var dro.
Dao ! flastret e fri d'ar Gall,
Ar goad a red kement all.
Kerik mad eo bet koustet
An daou c'hloanez paour lazet.

Jobik ar Rous diwezet
Hen deus d'ezo lavaret :
« Potred ! chomit didrabaz
« Pe me ia da c'hoari 'r vaz.
« Greomp friko gant ho maouted
« Ha bezomp oll mignoned. »

Mathurin an Dall

Breizis va c'henvrois karet,
Hirio siouas me a zo koz.
Ag a bet gueach e meuz sonet
Da zansal e'n deis hag an noz.
Ha mar plij gant santez Anna
E klevor c'hoaz var an dachen,
Soun skiltruz va boumbard velen
O lakat tud hor Breiz da drida !

Me eo Mathurin an dall
Ar Boumbarder laouen
A laka'n dud da zansal
Divar va barriken :

Eun taol sut ! ha souden
Potred skanv d'an abaden,
Eur boum soun, ha ractal,
Potred o fringal ! gê.

Iaouank e kollis ar gueled...
An eostik, ma lavarer mad,
A gan flourroc'h e'n he gaouet
Pa vez dallet e zaou lagad :
An dall a gærik Kemperle,
E'n he lochen e ribl an dour,
Evel an eostik a zoun flour
Etre an Izol ag an Elle.

Iannik-ar-Japel, em c'hichen,
A c'hoari gant he viniou,
Dreist oll pa zun bord e veren
Evit souplad e vuzellou
Nag hen a sko, Iann va c'homper,
Gant he zounerezik lirzin
Ha d'he heul pa sko Mathurin
Eo mars guelet penaos e fringer.

Bet oun e Paris, eun devez,
O sini dirag ar Roue
Hag hen kouls ha tud e balez,
Gant ar blijadur a c'hoarze,
A c'hoarze krenv, a c'hoarze pel
Hep gallout miret da c'hoarzin
O kleva an dall Mathurin
O tistaga toniou Breis-Izel.

Malo-Korred a gear Ahez,
Kenta grenadour a Vro-C'hall,
A veritas klevet ivez
Sounerez Mathurin an dall.

A dost, a bell e tiredet.
Da velet patroum ar soudard
Ha da glevet mouez va bombard
O kana enor ar Vetouned.

Kals all a vije pinvidik
Ha gan-hen-me ne joum netra
Nemet izign va bombardik
Da c'hounid va zammik bara.
Mez a ze pikol fors ne rann ;
Me 'zouno keit ha ma vevin
Ha deis va maro na gollin
Nemet va boumbard a va diskan.

J. CADIOU

N'am meus gallet gouzout netra diwar-benn ar barz-man ; seblantout a ra beza, hervez e yez, a ouenn dregeriad-izel, daoust da levezon yez Leon war e zoare skriva. En eur barzoneg-kinnig da Luzel, e komz ouz heman evelhen :
« Dit va c'henderv ha mignon... » (En Breiz-Izel, p. 4.)

Sul ar c'hasimodo

« *Felix qui potuit rerum cognoscere causas.* »

Ar pezh zo bet a vo, a vezo da viskoaz.

Eurus an hini zeu a benn

Da zilulia mad he gudenn.

Nep zo, dre c'hraz Doue, em bro Treger ganet,

Hep mar, evel d'oun me meur wech en euz gwelet

Da zul lirzin Kasimodo.

C'hoari terri ar c'hoz podo.

Eur pennadik arog, deu ar re vihanha,

Mesk-e-mesk, dorn-a-dorn, da c'hoari n'eur gana :

« Va bojik mae a ia en dro.

Diwal ! da biou a zigouezo ».

Ar re vraz, lorc'h enno n'eur lipad tamm baro

E disheol ouz ho fri dioannet nevez so,

Zastum daou a daou, tri a tri,

Ar podo grollet da derri.

Pep marmous n'euz stlapet he voutou koat a goste,

Lardet he voutou ler, he gof kar marteze,

Ha plijadur e hen gwelet

Oc'h ober he baotr diliket.

Emaint brema renket e ront kreiz ar blasenn.
Tad ha mamm, tal ho dor, zell stard ouz pep chupenn.
Ar verc'h. c'hwi gred, ne zalc'h ket pell
Hi lagad lemm en he godell.

eut ar mare : flip, flap, setu ar pod en dro
Ouz an eil d'egile. Tec'h d'an neb en toro :
Hennez hell n'em lakat e stad
Da baka souden eur choukad.

Evit gwir, kenta tra zonz ar reuzeudik kaer
Ne ket choum da zellat, mez kerzoud vel eul laer. -
Ker n'euz redek d'an daou lamm ru,
Ne hell ket tee'hel a bep tu.

Taped ha digaset, barnet ha kondaounet,
Vel eur glazard etouez eur stroll verien kouezet,
Ne dal netra d'ezhan gwinka.
Nep dor ar gwer rank o faea.

Daou grog en he golier, pevar en he zivreac'h,
Kement all en he dreid. Eman he... fri d'an neac'h,
Gwintet war an tom ha stropet
Nao gwech war an douar kalet.

Arabad eo lenva, Fantik, na c'hwi, Jannet...
Pep hini n'euz he dro ; bremaik e welfet
Talier Job, Filip hag Alar
O pokad ive d'an douar.

Intennou velken zo tano ho fri
Mar gouzont n'em denna flam pesk ouz ar c'hoari.
Eürus ar re a zeu a benn
Da zilulia neat ho gudenn.

Hed ma ia ar re vraz d'ar gear hep kasoni.
Ar re vunud a zeu da beur grizilloni
An nemorant hanter draillet :
Biken skoer vad ne ve kollet.

BIBLIOGRAPHIE

- A. BRIZEUX. L'édition la plus critique, la plus complète, en même temps que la plus accessible à tous est celle d'Auguste Dorchain. 4 vol. in-18. Paris, Garnier Frères. T. I. *Marie ; Telen Arvor ; Furnez Breiz*. T. II. *Les Bretons*. T. III. *La Fleur d'Or ; Histoires Poétiques* ; T. IV. *Histoires Poétiques ; Poétique nouvelle*. Chaque vol. accomp. de notes : 3 fr. Edit. illustrée : prix 3 fr. 50.
- J. CADIOU. *En Breiz-Izel*. Montroulez. A. Chevalier Mouler. 1885. Un vol. in-8. Poésies ; *Yvona*, in-8. Morlaix. A. Chevalier 1886. Idylle en vers bretons.
- LE JEAN (Jean-Marie). Poésies éparses, dans diverses revues bretonnes, entre autres : *Revue de Bretagne et de Vendée*. Nantes. De 1860 à 1870, env. *Kastel Tonkedek ; Barzed Breiz ; Ar Goanv en Breiz* etc... *Kroazion Arvor*, broch. in-8. Le Goffic, Lannion, 1866. *Les Adieux du Barde*. Texte bret. et trad. franç., broch. in-8, 7 p. F. Guyon. St-Brieuc, 1867. Traduit en vers bret. *Les deux Bretagnes*, cantate de Sig. Ropartz. Mus. de Thielemans. 1867.
- G. R. KERAMBRUN. Ses œuvres bretonnes, non réunies en volume, consistent surtout en pastiches en vers. Luzel cite de lui en français *La Prêtresse de l'Île de Sein* et un poème sur *La ville d'Is*. Voir à son sujet : Luzel. *De l'Authenticité des Chants du Barzaz Breiz*, p. 20 et 21 (n° 1) Luzel et Le Braz. *Soniou Breiz-Izel*. T. I., p. IX-X.
- LÉDAN. Manuscrits 8 vol., rel. Bibl. Municip. Morlaix. Nombreuses chans. sur feuilles volantes. *Simon a Vontroulez, pe ar Marchadour mercer*. Montroulez. 1834. *Ar Pautr-Côz Richard. D'an Aotrou ar Gonidec* (éclégie de Le Gonidec) etc., etc...
- F.-M. LUZEL. Œuvre considérable, que je ne puis détailler ici. *Gwerziou* et *Sontou Breiz-Izel* (v. bibliographie de

- Soniou koz brezonek*). *Légendes chrétiennes de Basse-Bretagne* vol. in-16. Paris, Maisonneuve ; *Veillées Bretonnes* etc... 1 volume in-16. Morlaix, 1879. *Bepred Breizad* (Toujours Breton) poésies bretonnes av. trad. franç. en regard. 1 vol. in-8. Morlaix Haslé, 1865 ; *Ste-Tryphine et le Roi Arthur*, mystère bret. publ. en coll. avec l'abbé Henry. 1 vol. in-8 Quimperlé. Clairet, 1863. V. bibliogr. plus compl. parue après la mort de Luzel dans les *Annales de Bretagne*, Rennes, 1895.
- G. MILIN. Prose : trad. de l'*Ancien Testament*. St-Brieuc, Prud'homme 1866 ; *Eun Teskad gwirionezou, Marvaillou Grac'h koz*. 1867. *Sonjit ervad ; Buez sant Thenenan*, Lefournier. vol. in-8. *Jezus, skouer ar gristenien ; Mouez ar galon*. Brest. Lefournier 1868. Poésie. *Furnez ar getz ; Psalmou David ; Fablennou La Fontaine* etc.... Brest, Lefournier. 1868. in-8. Œuvres posthume : 2 broch. in-8. Tirages à part du *Bulletin de la Sociét. Académ. de Brest*. 1901. *Meuleudi Breiz ha Breizis*. Ar Vro. Carhaix. 1909.
- QUELLIEN. Folklore et Prose : l'*Argot des nomades en Basse-Bretagne*. 1886. *Chansons et Danses des Bretons*. Textes bret. trad. franc. et airs notés. Paris. 1889. *La Bretagne Armoricaïne* (illustré) in-8. Paris. Poésie : *Annaik*. poésies bret. avec trad. 1880. *Perrinaik*, id. 1891. Fischbacher. Paris. vol. in-8. *Breiz*, Poésies bret. avec trad. in-8. Maisonneuve. Paris. 1898. *Dibab Gwerziou* (E koun da Narsis Quellien). Paris 1912. in-8, 40 p.
- QUÉRÉ. *Kanaouennou Kerne*. avec illustr. (publié sans nom d'auteur) La page de garde de la fin annonce : Pour paraître prochainement : *Grammadekan Aotrou Quéré. Sermoniou Aotrou Quéré*. Kaigre, 4, rue du Château, Brest. 1900.

BRETONS !

Ceux d'entre vous qui ignorent leur langue n'auront plus aucune excuse, maintenant qu'existe

LA LANGUE BRETONNE EN 40 LEÇONS

de FR. VALLÉE

En vente : A St-Brieuc, Imp. St-Guillaume et chez tous les libraires de Bretagne. Prix 3 fr.